

Onverwoestbaar Brabants

Over het elektronische Woordenboek van de Brabantse Dialecten

Tussen 1967 en 2005 zijn 31 afleveringen en 2 inleidingen verschenen van het Woordenboek van de Brabantse dialecten. Op 14 december 2017 is de inhoud van deze delen voor iedereen doorzoekbaar op e-wbd.nl geplaatst. Wat staat er zoal in dit woordenboek?

Het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* (WBD) is in 1960 opgezet door de Nijmeegse hoogleraar A.A. Weijnen. Het woordenboek gaat uit van een Nederlands begrip, waarachter wordt vermeld welke dialectwoorden ervoor gebruikt worden, hoe die woorden worden uitgesproken en voor welke plaatsen ze gegeven zijn. Weijnen is ook verantwoordelijk geweest voor de Limburgse tegenhanger: het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* (WLD), dat vorig jaar op internet is geplaatst (e-wld.nl), en waarover ik in januari 2017 in Neerlandia heb geschreven. Net als het WLD is het WBD in drie delen verdeeld: een eerste deel met de agrarische woordenschat, een tweede deel met vaktalen als de taal van de molenaar of de imker, en een derde deel met de algemene woordenschat: namen van flora en fauna, en begrippen uit de mensenwereld.

Het WBD is uiteraard grensoverschrijdend, want dialecten houden zich niet aan landsgrenzen: het woordenboek beschrijft het Brabants van de Nederlandse provincie Noord-Brabant, van de Belgische provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant, en van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Spotnamen

De gegevens voor het WBD zijn tussen 1960 en 2002 geleverd door een netwerk van Brabantse informanten, die jarenlang geduldig enquêtes invulden. Daarnaast hebben de redacteuren ook oudere gegevens verwerkt, zowel uit woordenboeken als uit enquêtes en deels teruggaand tot eind 19de eeuw. Vooral het derde deel met de algemene woordenschat bevat een schat aan aansprekende gegevens. Zo worden er allerlei spotnamen gegeven voor lichaamsdelen. Een dikke ronde buik wordt o.a. genoemd *ballon*, *trommel*, *dikke trom*, *bierbuik*, *bierpens*, *gortbuik*, *papbuik*, *zwadderbuik* en *hangpens*. Brabanders blijken een enorm arsenaal te hebben aan spottende beschrijvingen van het gezicht van hun medemens, waaronder *apensmoel*, *armemensgezicht*, *azijngezicht*, *bedelaarsgezicht*, *blotekontengezicht*, *façade*, *lijkbiddersgezicht*, *konijnnek*, *luizengezicht*, *papsmoel* en *voorgevel*. Ook neuzen worden in soorten en maten beschreven: groot zijn bijvoorbeeld de *biet*, *dompneus*, *dopneus*, *fok*, *foemp*, *kokker* en *pataat*, en geprononceerd zijn *boksneus*, *kapucijnenneus*, *kapes* en *papegaaienneus*.

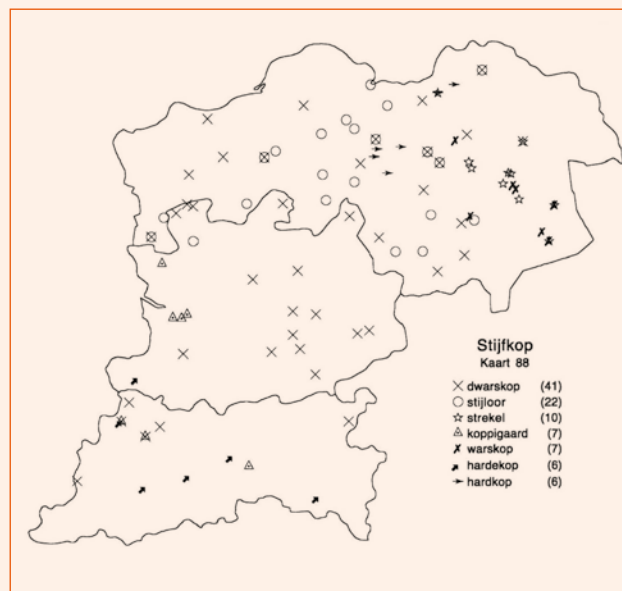
Sukkel

In 2012 is aan Noord-Brabanders gevraagd wat hun tien favoriete woorden waren. Onder de favoriete woorden vielen met name enkele persoonsomschrijvingen op, zoals *koekwaus* 'idiot', *durske*, *derke* 'meisje', *zibbedeeske* 'sulletje' en *braoierd* 'prutser'. In het WBD ontbreken *koekwaus* en *braoierd*, maar deel III, 1.4, dat gewijd is aan karakter en gevoelens, bevat een grote hoeveelheid

synoniemen. Een domme vrouw wordt bijvoorbeeld *boerenvlaai*, *boerenlut*, *lomp kanon*, *onnozel wijffe* en *stomme geit* genoemd. Ook zegt men *doos*, *zebedeusje* (hetzelfde als *zibbedeeske*) en *toete*.

Op de kaart zijn de benamingen getekend voor een 'stijfkop': de meeste Brabantse dialecten gebruiken *dwarskop*, *stijloor* of *strekkel*, maar ook minder frequente woorden, die niet op de kaart getekend zijn, laten weinig aan de verbeelding over, zoals *dwarsklepel*, *keikop*, *steenezel*, *stege bliksem* en *tegentrageur*.

Het WBD is vijftien jaar geleden definitief afgesloten. Dat er sindsdien nieuwe Brabantse woorden populair zijn geworden, zoals *koekwaus*, bewijst hoezeer het Brabants nog bloeit en groeit. Ondertussen vormt het WBD met zijn ruim 15.000 begrippen en 140.000 trefwoorden die zijn verzameld in ruim 2950 Brabantse plaatsen, de uitgebreidste beschrijving van het Brabants. En sinds december 2017 is deze goudmijn voor iedereen op internet beschikbaar.

Kaart stijfkop uit WBD III, 1.4

Nicoline van der Sijs is hoogleraar historische taalkunde van het Nederlands in de digitale wereld in Nijmegen en senior-onderzoeker bij het Meertens Instituut te Amsterdam.

Contact: post@nicolinevdsijs.nl